

Wiadomości

Poniedziałek, 1 lutego 2016

Stężycza, kasz. Stažëca

Wieś notowana jest w źródłach od XIV w. i to w formie Stansitz, którą możemy odczytać jako Stężycza. Nazwa od początku istnienia osady po dzień dzisiejszy nie ulegała zatem zmianom. Niemcy też nazywali wieś Stendsitz, co było tylko fonetyczno-graficzną przeróbką nazwy Stężycza, po kaszubsku Stažëca też oddaje polską wersję Stężycza. Wieś położona jest na przesmyku między Jeziołem Stężyckim a Jeziołem Raduńskim, dlatego historycznie część wsi, gdzie dziś kościół katolicki i poczta była szlachecka, a część pod Gołubie była własnością królewską, należącą do starostwa w Kościerzynie. W XVI w. mamy określenia Stężycza Wielka i Stężycza Mała, a w dokumentach łacińskich odpowiednio Stązicza maior, minor r. 1534 i po niemiecku w czasach pruskich Adlig Stensitz i Königlich Stendsitz, czyli Stężycza Szlachecka i Stężycza Królewska. Stężycza Królewska według dokumentów niemieckich i F. Lorentza miała się nazywać Stężycą Wielką. Ponieważ urzędowo były dwie wsie, dlatego pojawiają się zapisy, nawet po ostatniej wojnie Stężyce, właśnie w l. mnogiej. Herbarze notują Stężyckich h. Rola Stężycy w pow. garwolińskim, od naszej wsi nazwisko Stężycki nie pochodzi, nie notowane dziś w woj. gdańskim, choć nosi je 452 obywateli (SNWPU). Historycy przyjmują, że wieś istniała wcześniej, zanim weszła do źródeł pisanych; kościół i parafia miały istnieć już w XIII w., parafia obejmowała wsie dzisiejszych parafii Sulęczyno (tu parafię założył w r. 1595 Reinhold Heidenstein, historyk pomorski, sekretarz królewski i właściciel dóbr suleckich) i Parchowo.

Trzeba wspomnieć, że w Polsce obok kartuskiej Stężycy jest jeszcze 5 innych Stężyc, wszystkie położone są nad rzekami: nad Wisłą, Wieprzem, Obrą, Wartą i nad Haczawką w Bieszczadach. To nadwodne położenie kazało prof. H. Górniewiczowi z Uniwersytetu Gdańskiego widzieć w tej nazwie prasłowiański i staropolski rzeczownik pospolity stężycza związany ogólnie z wodą. Przypuszczał nawet, że domniemany wyraz stężycza mógł być prasłowiańską nazwą glonów. Przeciwnie prof. S. Raspond z Uniwersytetu Wrocławskiego widział w tej nazwie stężony, tj. `code2utf('39',0)zeschnięty`, stwardniały `code2utf('39',0)` grunt nad wodą w opozycji do rozmiękłego błota, mułu. Na takim terenie położona osada to właśnie Stężycza. Tężeć znaczy bowiem i `code2utf('39',0)krzepnąć`, stwardnieć, przechodzić ze stanu płynnego w stały `code2utf('39',0)`, i `code2utf('39',0)napinać`, głównie mięśnie `code2utf('39',0)`, stąd i tężec tetanus, nazwa choroby `code2utf('39',0)`, i przymiotnik krzepki `code2utf('39',0)napięty`, a więc mocny `code2utf('39',0)`.

W jednym i w drugim ujęciu Stężycza jest nazwą topograficzną, mówiącą o właściwościach terenu, na którym miejscowość powstała. Opiera się bowiem na rdzeniu tężeć, tęgi, sama technika powstania nazwy i jej pierwotne znaczenie nie są dla uczonych do końca jasne.

Moim zdaniem podstawą nazwy jest wyrażenie stężona ziemia, tj.

`code2utf('39',0)zeschnięta` `code2utf('39',0)`, które przeszło w strukturę jednowyrazowa Stężycza, jak Rzecznica (wieś pod Człuchowem) powstała z wyrażenia rzeczana osada, tj. osada położona nad rzeką (Brdą), a kamienica z wyrażenia kamienna ziemia i golica z wyrażenia goła, tzn. `code2utf('39',0)nie porośnięta` `code2utf('39',0)` ziemia itd.

F. Lorentz r. 1923 podał wybudowanie Rekowo Stężyckie, po kaszubsku Rekowo i określił je

jako „os(ada) poł(ożona) między Stężycą i Gołubiemcode2utf('39',0)code2utf('39',0). Gdzie indziej nie jest notowane.

Nazwa topograficzna od rzeczownika pospolitego rak, po kaszubsku rek z przyrostkiem -owo lub dzierżawcza od nazwiska Rekowski, skróconego do Rek z tymże przyrostkiem. Są szlacheckie wsie Rekowo w Bytowskim i Rekowo Górne oraz Rekowo Dolne w Puckiem, skąd pochodzi szlachecka rodzina kaszubska Rekowskich; jest też Rekowo, wybudowanie pod Chmielnem, nad jez. Rekowo. Z tym Rekowem niektórzy identyfikują omówione tu wybudowanie. (GK 1991, nr 20, s. 9)